

A DIADALÍV ÁRNYÉKÁBAN – KÖZÉP-AFRIKA VÁLSÁGA

SUHA GYÖRGY

Alig egy évtizede, a 2004-es elefántcsontparti krízis során vált kézzelfoghatóvá a francia közvélemény számára, hogy valami visszafordíthatatlan folyamat indult el Afrika és Franciaország kapcsolatrendszerében. Évszázados történelmi kötődés, tucatnyi francia nyelvű állam és a párizsi kormány mindig kiemelt figyelme a fekete kontinens ügyeire – mintha egy csapásra megszűnt volna. Gyengülnek a francia pozíciók Afrikában – adta hírül a nemzetközi sajtó. *„Az elefántcsontparti krízis következményei a Bastille lerombolásának az Ancien Régime-re mért hatásaival hatásaival vethető össze”* – írta 2005-ben Antoine Glaser és Stephen Smith nagysikerű, már címében is bombasztikusnak szánt sikerkönyvében¹.

Franciaország tényleg elvesztette Afrikát? Erre a kérdésre ismételten válaszokat keres a nemzetközi közösség, különösen annak apropóján, hogy a sokat szenvedett, szintén frankofón Közép-afrikai Köztársaságból ismét szörnyű hírek érkeznek. A francia közvélemény egyre inkább rezignáltan veszi tudomásul, hogy a párizsi kormánynak újra be kell avatkozni, ismét krízist kell kezelni egy olyan országban, ahol a Françafrique politikája szinte mindig csődöt mondott. A politikai folyamat összetettsége ugyanakkor nem nélkülözi az emóciókra, a francia külpolitikai attitűd különleges jellegére utaló, néha talán illogikus elemeket. Már a fogalom önmaga is nyelvi lelemény, a „Franchafrique” ugyanis többet jelent, mint a volt gyarmatokból álló, ma független afrikai országok földrajzi csoportja, az elnevezés valójában a francia diplomácia afrikai mozgásterét jellemzi, azt a sajátos, „se veled-se nélküled” viszonyt, amely pontosan meghatározza a partnerek politikai, gazdasági függőségét Párizstól. A Françafrique-eszme kritikusai elsősorban azzal érvelnek, hogy a neokolonialista gondolkodás középpontjában valójában „France à fric”², azaz a pénz, a gazdasági érdekek állnak. Verschave (1999) szerint a volt gyarmatok adósságkonverziója, a segélyek, olaj- és kakaóbevételek jövedelme végső formában a politikai, gazdasági hálózatok közvetett tőkejuttatását célozta, a pénzről szól tehát minden.

Ez a sommás megállapítás azonban csak féligazság a függetlenségét 1960-ban megszerzett országban. A jelenlegi státusz kialakulásának elemzéséhez azonban érdemes, – történelmileg nem túl részletes – visszatekintést tenni. A XIX. század második felében belga, német, angol gyarmatosítói szándékok mellett leginkább a franciák voltak eredményesek Afrika középső vidékének meghódításában. Pierre Savorgnan de Brazza – a Kongói Köztársaság fővárosának olasz származású név-

▲ Jean-Yves Le Drian francia védelmi miniszter Bangui-ba érkezik. Forrás: www.iinanews.com

adója – 1879-től több expedíció keretében is kiterjesztette Franciaország igényeit a közép-afrikai térségre, 1889-ben a franciák helyőrséget telepítettek az Ubangi folyó mellett, Bangui faluban, ami később Ubangi-Shari elnevezésű gyarmat központja, napjainkra pedig a krízisállam Közép-afrikai Köztársaság fővárosa lett. A francia területgyesítő szándékok eredményeként az évszázad végére kialakultak Kongó-Szabadállam, Német-Kamerun és Ubangi-Shari régió tényleges határai. Ezzel egyidejűleg elkezdődött a térség szisztematikus kizsákmányolása, a helyi nyersanyagvagyon kitermelése. A gyarmati hatóságok kegyetlenkedései, az állam számára végzett ingyenes közmunka és adózás bevezetése állandó elégedetlenség forrásává vált. Ezt tetézte a vidék helyi törzsfőnökeinek kollaborációja a gyarmati tisztviselőkkel, amelynek eredményeként a helyi uralkodók több ezer rabszolgát adtak át a fehér hatalom képviselőinek. Becslések szerint (Nunn, 2008) a századfordulóig a térségből csupán mintegy 2000 embert hurcoltak el, de a XX. század első éveiben ez létszám sokszorosára emelkedett. A brutális erőszakkal összeszedett szerencsétlenek olyan nagy számban kerültek fogságba, hogy az 1910-es évekre az Ubangi-Shari régió keleti fele szinte teljesen elnéptelenedett. Az elkövetkező két évtized konszolidációs időszakában a rabszolga-kereskedelem megszűnt, útépitések kezdődtek, misszionáriusok jelentek meg szerte az országban. Az erőltetett kizsákmányolás ugyanakkor változatlanul megmaradt, a kényszermunka elleni tiltakozásul 1928-ban több éven át tartó felkelés-sorozatra került sor. A forradalmi jelleget sem nélkülöző, fegyveres zavargásokkal, kölcsönös kegyetlenkedésekkel együtt járó krízis volt a két háború közötti időszak legnagyobb felkelése Afrikában, de lényegében ismeretlen maradt a francia közvélemény előtt, amely általában erősen ellenezte a francia gyarmati uralom módszereit és a kényszermunka bármiféle alkalmazását.

A gyarmati uralom későbbi évtizedeinek kézzelfogható hasznát a mezőgazdasági termékek (gyapot, tea, kávé) és a gyémánt- és arany exportja jelentette. 1958.

december 1-jén Ubangi-Shari gyarmat autonóm terület lett a Francia Közösségen belül és felvette a Közép-afrikai Köztársaság nevet. Az alapító atya és a Conseil de Gouvernement³ elnöke Barthélémy Boganda volt, aki 1959-ben rejtélyes repülőszerecséltenségben halt meg. 1960. augusztus 13-án az ország elnyerte függetlenségét, és ezzel együtt évtizedeken át megtapasztalta a politikai hatalmi harc minden formáját. A köztársaság kikiáltásával egyidejűleg Párizs 1400 fős katonai kontingenssel fenntartotta jelenlétét az ország stratégiai pontjain. A francia védelmi tárca látható és érezhető közvetlen befolyása – amely kezdetben főleg műszaki, logisztikai segítségnyújtásra irányult – már akkor jelezte a nemzetközi közvéleménynek, és különösen a francia polgároknak, hogy nem teljes a fiatal állam önrendelkezési joga, Franciaország nagyhatalmi státuszából fakadóan továbbra is ellenőrzést gyakorol a bangui kormány munkája felett. Az Elysée-palota hatalomtechnikai manipulációi által kísérve, Boganda elnök korábbi harcostársainak folyamatos vetélkedését követően, öt évvel később hatalomra került Jean-Bédél Bokassa ezredes, aki felfüggesztette az alkotmányt, majd hét évvel később örökös elnöknek, 1976. december 4-től pedig I. Bokassa néven a Közép-afrikai Császárság uralkodójának nyilvánította magát és a párizsi Arc de Triomphe által inspirálva még néhány, szegényes 'diadalívet' is építtetett a fővárosban.

1979-ben Párizs támogatásával megdöntötték a császár hatalmát, majd a franciák által hatalomba helyezett elnököt két évvel később szintén államcsinnyel buktatta meg André Kolingba⁴ tábornok. A nyolcvanas években a katonai junta uralkodása alatt a demokratikus látszatra mitsem adó választások, új alkotmányok, népszavazások, kisebb-nagyobb összetűzések követték egymást egészen az 1993-ban megtartott első, szabad választásokig. A győztes, Ange-Félix Patassé etnikai szempontok alapján számos korábbi vezetőt eltávolított és börtönbe vetett. Megfosztotta katonai rangjától elődjét, és Kolingba yakoma törzséből származókat eltávolította a hadsereg és a kormányzat biztos jövedelmet jelentő állásaiból. A feszültség növekedésével az elégedetlenség is egyre nőtt, lázadásokra került sor, polgárháborús állapot alakult ki, a kikényszerített átmeneti tüzszünetet pedig nemzetközi erők felügyelték.

„Az erőltetett kizsákmányolás ugyanakkor változatlanul megmaradt, a kényszermunka elleni tiltakozásul 1928-ban több éven át tartó felkelés-sorozatra került sor. A forradalmi jellegű sem nélkülöző, fegyveres zavargásokkal, kölcsönös kegyetlenkedésekkel együtt járó krízis volt a két háború közötti időszak legnagyobb felkelése Afrikában, de lényegében ismeretlen maradt a francia közvélemény előtt, amely általában erősen ellenezte a francia gyarmati uralom módszereit és a kényszermunka bármiféle alkalmazását.”

Lionel Jospin kormányfői regnálása (1997–2002) alatt Párizs módosította a hagyományos, soha ki nem mondott Françafrique szemlélet 'se-veled-se-néküled' viszonyrendszerét, és létrehozta a „se beavatkozás, se közönyösség” elvét. Jóllehet a francia katonai bázisokat bezárták, az 1997-es lázongások idején Bangui biztonságát – ténylegesen a francia gazdasági érdekek védelmét – még 2400 katona felügyelte.

Az 1998-as parlamenti választásokon Kolingba pártja visszatért, egy évvel később pedig Patassé-t ismét elnökké választották, a feszültség azonban nem csökkent. 2001-ben katonai puccsra került sor, de Patassé kongói gerillák és líbiai zsoldosok segítségével meg tudta őrizni hatalmát. A véres bosszúhadjáratot követően egy évvel később François Bozizé tábornok meglepetésszerű támadást indított Patassé ellen, aki éppen külföldön tartózkodott.

Az új elnök felfüggesztette az alkotmányt és az új kormányt állított fel az ellenzéki pártok bevonásával. Az átmeneti időszakot követően Bozizé megnyerte a választásokat, majd 2005-ben megkezdte második elnöki ciklusát. A viszonylagos látszatnyugalom ellenére Bozizé rendszere ellen állandósultak a fegyveres zavargások, a belső lázadások és a puccskísérletek. A súlyos korrupció, az elmaradottság, a nepotizmus és a tekintélyelvűség elleni fellépés 2012-ben nyílt lázadáshoz vezetett. A regnáló hatalom elleni fellépés élére az ún. Seleka-mozgalom (eredeti jelentése⁵ 'koalíció') nevű politikai formáció állt, amely kezdetben laza szervezeti formában leginkább muzulmán katonákat, különféle politikai csoportokat integrált. A Seleka erői 2013 márciusában elfoglalták a fővárost, Bozizé pedig külföldre menekült. Az eseményekre reagálva az Afrikai Unió felfüggesztette a Közép-afrikai Köztársaság tagságát.

✓ *Seleka útonállók. Forrás: Redpepper, Uganda*

Párizs hosszú háborúra készül

A XX. századi események alapján az erőszak tehát bizonyos értelemben kódolva van a Közép-afrikai Köztársaság történetében, azonban napjainkra Franciaország láthatóan fel akarja készíteni a hazai és nemzetközi közvéleményt arra, hogy intervenciója hosszú távú beavatkozás lesz, igencsak bizonytalan kimenetellel. Mialatt az erőszak folytatódik és a politikai manővereket megtorpanás jellemzi, Banguiban állandó fegyverropogásról, francia katonák tragédiájáról és kannibalizmusról szóló média hírek kísérték 2014 beköszöntét.

Párizs láthatóan gondban van: a tragédiák ismeretében a humanitárius katasztrófa esélye napjainkra felülírta a 'terrorizmus elleni harc' Afrikában sajátos mellékközzel együtt járó politikai érveit, ugyanakkor Centrafrique (vagy RCA, ahogy a frankofón világ közkedvelten hívja ezt az országot) folyamatosan képes a legszörnyűbb hírek generalálására. A világ figyelmét ugyanakkor csak azok az utalások keltik fel, amelyek a bangui történéseket a ruandai-burundi genocídium rémképével állítják párhuzamba. A kérdés tehát valójában az, hogy a sokat szenvedett ország hosszú évtizedekre konzerválja-e a politikai instabilitást, vagy a nemzetközi beavatkozás – mint sok más helyen a fekete kontinensen – nyugalmat, konszolidációt hozhat a közel ötmillió lakosság számára.

'SOS Bangui' címmel jelent meg a Figaro vezércikke 2014. első munkanapján (Gelie, 2014), amely leszögezi és megerősíti a közvélekedést: a krízist gyorsan és határozottan kezelni szándékozó francia katonai végrehajtás nincs a helyzet magasságán. A szerző aláhúzza: A 'Sangaris' hadművelet⁶ kezdeti 1600 katonája nem lehet elegendő a felfegyverzett csoportok semlegesítésére egy olyan mozgalmas, szinte kaotikus biztonsági kontextusban, ahol a politikai riválisok már átengedték a terepet a vallási felekezetek egymás elleni gyűlöletének. Gelie illúziósnak ítéli, hogy a Afrikai Unió békefenntartó missziója, amelyet 2013. december 5-én, az ENSZ Biztonsági Tanácsának 2127-es számú határozatával hoztak létre (MISCA⁷) négyezer katonája készen áll és valóban képes érdemi beavatkozásra.

A média által sugallt közhiedelemmel ellentétben a konfliktust 2013 márciusában kiobbantó Seleka, nem csupán vallási hevület által fűtött muzulmán terrorcsoport, hanem valóban létező politikai formáció. A 2012 augusztusában alakult szövetség legalább öt tagszervezetből áll, amelyek közül a Hazafiak Konvenciója az Igazságért és a Békéért⁸ talán a legismertebb. Formálisan a CPJP első embere Nouredine Adam tábornok, a tényleges irányítás ugyanakkor a párizsi állandó lakással is rendelkező Éric Nérís-Massi szövívő kezében van. Ő annak az 1952-ben született Charles

„A kérdés tehát valóban az, hogy a sokat szenvedett ország hosszú évtizedekre konzerválja-e a politikai instabilitást, vagy a nemzetközi beavatkozás – mint sok más helyen a fekete kontinensen – nyugalmat, konszolidációt hozhat a közel ötmillió lakosság számára.”

Massinak az unokája, aki miniszterként dolgozott Patassé és Bozizé kormányaiban és akit – 2010-ben ismeretlen körülmények között történő eltűnéséig és valószínűsíthető kivégzéséig – az ország északi részén hatalmat gyakorló ellenzéki erők vezetőjeként tartottak számon.

A magát „demokratikusnak” tartó másik katonai-politikai csoport⁹ vezetője Michel Djotodia, aki Bozizé elnök rövid életű utódjaként szerzett kétes hírnevet. Teljes nevén Michel Am Nondroko Djotodia, korábban a közigazgatásban dolgozott, külügyesként ő volt Darfúrban a Közép-afrikai Köztársaság konzulja. Az UFDR katonai irányítás Yao kapitány¹⁰ kezében van, aki a hírek szerint már nincs beszélő viszonyban az időközben államfővé avanszált (majd e sorok írásakor ismét ellenzéki politikusként dolgozó) Djotodiával.

A két ’nagy’ frakció mellett három másik, jelentőségében kisebb szervezet is a Seleka tagja: A Közép-afrikai Demokratikus Népfront¹¹ Martin Koumtamadji, közismert becenevén Abdoulaye Miskine¹² vezetésével, az ország megmentéséért harcba szálló Convention patriotique du salut du kodro¹³ (CPSK), alapító vezetője Mohamed-Moussa Dhaffane, a közép-afrikai Vöröskereszt korábbi elnöke és az állam újjászületését és vallási alapokon történő újraalapítását célzó Alliance pour la renaissance et la refondation (A2R, koordinátora Salvador Edjezekanne), amely fél évvel 2012 októberében történő alapítása után megnevezését mozgalomra, sőt alternatív politikai mozgalomra változtatta. A tudatos szervezetépítést jelzi, hogy a formációk rövidített elnevezésében már megjelennek a politikai marketing sajátos jelei (A2R, illetve M2R), sőt a Seleka tavaly óta központi irányítással, főtítkárr¹⁴ által vezetett valódi apparátussal is rendelkezik. Folyik tehát a szakmai vita arról, hogy a Seleka politikai fejlődése, kvázi demokratizálódása elindíthatja-e a mozgalmat a legitimitáció irányába. Álláspontom szerint erre a közeli jövőben vajmi kevés esély mutatkozik, hiszen a vallási ideológia önmagában nem elegendő a mélyszegénységben élő közép-afrikaiak gazdasági-szociális felemeléséhez. A Seleka hangzatos politikai szövegei nem szólnak a gazdasági fejlődésről, az agresszió beszüntetéséről vagy bármely más a lakosság számára könnyen befogadható pozitív üzenetről. Lugan (2013) szerint a mozgalom eredettörténete determinálja a Seleka jövőjét is, hiszen ez a „szervezet” valójában „fegyveres útonálló bandák” szövetsége.

A másik lényegi szereplő, az ún. Anti-Balaka mozgalom valójában tipikus protest-szerveződés, egyfajta spontán reakció a muzulmán Seleka formációval szemben. A „balaka”¹⁵ a térségben általánosan elterjedt és szinte a háztartásokban és a mezőgazdaságban mindenre használatos, széles pengéjű, hosszú élű kéziszerszám (machete), amely a Seleka-harcosok fegyvereként a muzulmán felkelők szimbólumává vált. Az Anti-Balaka csoport szervezeti lényegesen szerényebb, belső szervezetről nincs információ, az egyetlen látható kohéziós erő a muzulmánellenesség. A nyugati elemzők, politikusok a milíciaként azonosított, szervezetlen katonai erőt szinte automatikusan keresztény jelzővel illették, holott tagjai körében jelen vannak animista harcosok is. A csoport elvileg Bozizé volt elnök politikai támogatóiból áll, ez a kijelentés azonban – a megbuktatott, köztudomásúan vallását aktívan gyakorló, hívő katolikus elnök távollétében – egyelőre csak feltételezés. Vallási motivációk

Anti-Balaka harcosok Mbakate faluban 2013 novemberében. Forrás: Christian Post

Anti-balaka harcosok. Forrás: invisiblechildren.com

természetesen azonosíthatók, azonban Boukaert (2013) szerint a sokszor kényelmes, passzív életmódot élő keresztény lakosság és a nomád földművelést életformaként megélő muzulmánok konfliktusa a termőföld birtoklására és művelésére is irányul. Összetett társadalmi folyamatok, régi sérelmek, törzsi viszályok egyaránt árnyalják tehát a krízis jellegét, egyre komolyabb kihívást jelentve a csoportok pacifikálásában, a béke megteremtésében. A problémák kezelése azért sem egyszerű, mert amíg a fejlett világ vallásháborút vizionál a Seleka és az Anti-Balaka között, addig a lakosság tényleges hitélete, az iszlám vagy a katolikus, protestáns vallás gyakorlása semmiképpen sem rendelkezik mély gyökerekkel a lakosság tudatában. A kereszt-

▲ Seleka harcosok. Forrás: Press TV, Iran

ténység, pontosabban a reformáció által elszakadt egyházak és egyházi közösségek alig száz éve, az iszlám képviselői pedig csupán néhány évtizede vannak jelen az országban. A keresztény dogmák alkalmazása békésen megfér az animista, vudukra alapozott spirituális gondolkodással; gyakran előfordul, hogy a harcoló katonák egyszerűen viselnek amulettet és keresztet...

Egy újabb Szomália?

Január első felében a francia döntéshozók számára egyértelművé vált, hogy a MISCA erői csak a már üres épületeket biztosítják, és nem vesznek részt a tényleges harcokban. A csádi kontingens¹⁶ – amit Franciaország előszeretettel tekint saját, hiteles támogatójának, – valóban a legnagyobb számban, hozzávetőlegesen 800 fővel van jelen és katonai tapasztalataik is megkérdőjelezhetetlenek. Jelenlétük azonban a fővároson kívüli északi térségre, (gyakorlatilag a Banguitól 75 km-re lévő Damara településre) szűkült azok után, hogy az északi szomszédos ország katonái tüzet nyitottak más afrikai erők képviselőire. A helyzet és a konfliktus további eszkalációja azzal fenyeget, hogy továbbterjedhet akár Kamerunig is, ahol az összecsapásoknak január első napjaiban hét halálos áldozata volt. A közép-afrikai kormány reguláris hadereje¹⁷ a Franciaországgal 2010 áprilisában kötött védelmi megállapodás keretében pénzügyi és logisztikai támogatást kapott Párizstól. Az Elysée-palota számára mindig egyértelmű volt, hogy a hozzávetőlegesen 3500, alig kiképzett, hiányos felszereltségű, fegyelmezetlen és motiválatlan katona sosem lesz képes megvédeni a központi alkotmányos hatalmat (Kpatindé, 2013). A két ország katonai együttműködésének részleteit a közbiztonság reformjának keretében (Réforme du secteur de sécurité, RSS) rögzítették a felek úgy, hogy az együttműködés elsősorban a kiképzés, a tanácsadás valamint a fegyveres erők – ide értve a csendőrséget is – újjászervezésének pénzügyi támogatását jelentette. (2012-ben ez 1,47 millió euró volt, amelyből

▲ Diadaliv Banguiban.
Forrás: wikimedia.org

▲ Bozizé elnök az elnöki palota fogadótermében.
Forrás: Sun, Namíbia

302 ezer euró közvetlen logisztikai segítséget takart. A tárgyévi rendészeti, belügyi támogatás ennek alig fele, 670 ezer euró volt.) Ma már világos, hogy az összegek nagysága elenyésző azokhoz a költségekhez képest, amelyet Párizs a rend helyreállítására, presztízskének visszaszerzésére költ ezekben a hónapokban.

Újév után az események jelentősen felgyorsultak, január másodikán Jean-Yves Le Drian francia védelmi miniszter meglátogatta a nemzeti kontingenst. A mindenkor kritikus francia sajtó szerint a miniszternek rövidtávon sikerült elhárítania a *'megtorpanás veszélyét'*, jöllehet a miniszter villámlátogatása alatt még a lehetséges katonai kudarc elvi esélyéről sem tett említést. A katonai és politikai vezetés számára a feladat összetett, hiszen nemcsak Franciaország afrikai megítéléséről, a helyi francia lakosság érdekeinek védelméről van szó, hanem ennél jóval nagyobb tét forog kockán: ha Párizs nem reagál kellő katonai erővel, akkor teret ad a konfliktust más összefüggésbe – tételesen vallási kontextusba – helyező lokális csoportoknak. Ez esetben a kölcsönös bosszúhadjárat, a megtorlás körforgása valószínűleg polgárháborúba sodorja az országot, ami egy egészen más dimenziójú kihívást jelentene. Sokan Szomáliát emlegetnek, hiszen globális mutatói alapján a Közép-afrikai Köztársaság mindig az első tízben végzett a legsikertelenebb országok nemzetközi feketelistáján. Az ún. Failed States Index (FSI) 2013-as verziója 178 országot rangsorol, és a Közép-Afrikai Köztársaság a nem túl előkelő kilencedik helyen áll. A helyzet egy évvel korábban sem volt lényegesen jobb, akkor ugyan „csupán” tizedikként rangsorolt államban az infrastruktúra és a közszolgáltatások színvonala biztosan nem javult. Érezhetően növekedett viszont az erőszak, egyre kiterjedtebbé váltak a fegyveres harcok, mindennaposá váltak az emberrablások. Az ország északi és délkeleti térségében szinte évtizedek óta teljes a bizonytalanság, nemzetközi becslések szerint közel 27 ezer ember hagyta el otthonát, a zavargások, tüntetések miatt 2012 óta folyamatosan evakuálják a külföldieket is. (A helyzet tehát

nem mutat javulást, sőt tovább árnyalja a képet, hogy a feketelista első tíz állama közt szereplő hét afrikai ország közül három, Szudán, Csád és a Kongói Demokratikus Köztársaság – határos az országgal.) Éppen a konfliktusnak a közép-afrikai térség egészére kiható biztonságpolitikai hatásai és következményei azok, amelyek feladatot jelentenek az egész nemzetközi közösség számára. Különösen akkor, amikor a végrehajtó hatalom képtelen az állam (megfelelő) működtetésére, a rend és biztonság fenntartására, illetve a „kritikus fordulat” utáni új konfiguráció létrehozására.¹⁸

E sorok írásakor – január végén – az ország fővárosában és azon kívül talán még inkább, az erőszak körforgásának megfékezése nagyon távolinak tűnik. A helyi beszámolók szerint a lakosságot sorsára hagyták és szinte teljes egészében ki vannak szolgáltatva a milicistáknak. Két hónappal a 'Sangaris' művelet kezdete után – az 1600 fős francia kontingens ellenére – Bangui még mindig harcok színtere. A két szembenálló fél változatlan: a Seleka mozgalom ex-felkelői, és az Anti-Balaka milicistái. A felek szórványos, kiszámíthatatlan támadásai a lakosság körében pánikszerű mozgást okoznak, rettegő emberek százai menekültek a repülőtérhez, ahol már közel százezer menekült él embertelen körülmények között.

A bukott elnök, François Bozizé, akit az erőszak szításával vádolnak, az RFI-nek nyilatkozva¹⁹ minden felelősséget elhárított. „A Seleka okozta a káoszt az országban, a nyomort és a halált. Az Anti-Balaka-jelenség a Seleka az ország belsejében elkövetett túlkapásai következtében jelent meg.” – jelentette ki.

Franciaország eredeti elképzelése, a milicisták helyben történő lefegyverzése, jóval nehezebbnek bizonyult, mint ahogy tervezték, és a hat hónapra tervezett katonai intervenció ma már biztosan nem tartható. „A lefegyverzési műveletek midig összetettek. A valódi probléma nem egy hadsereg, hanem a miliciák, a nehezen meghatározható csoportok kérdése.” (Debos, 2013)²⁰, azaz a reguláris erők pacifikálásán túl a konfliktus jóval szélesebb körben kaphat újra fegyveres támogatottságot.

Mialatt a beavatkozás gyakorlatilag stagnál, az Élysée-palota politikusi és a kormány megpróbálja felkészíteni a közvéleményt arra, hogy ez hosszú távú feladat lesz, rendkívül bizonytalan befejezéssel. „A biztonság megteremtése Afrikában Franciaország biztonságát jelenti” – erősítette meg a védelmi miniszter, Jean-Yves Le Drian. „A közbiztonság hiánya [...] kaput nyit mindenféle terrorizmusnak.”

A hátránya ennek a retorikának az, hogy kihagyja azokat a tényezőket, amelyek mind közrejátszottak abban, hogy most a Közép-afrikai Köztársaságban a káosz uralkodik. Debos (2013) szerint: „A vallási szembenállás elfedi ennek a konfliktusnak a valódi tétjét. A politikai kiút megtalálásához komolyan kell venni minden szereplőt, visszatérni a politikai, gazdasági és szociális mértékekhez. Már a Seleka színrelépése előtt is nagyfokú volt az erőszak és a bizonytalanság. Az ország már

„Franciaország eredeti elképzelése, a milicisták helyben történő lefegyverzése, jóval nehezebbnek bizonyult, mint ahogy tervezték, és a hat hónapra tervezett katonai intervenció ma már biztosan nem tartható.”

▲ Bozizé elnök a szerző társaságában (2009). A szerző archívuma.

így is humanitárius válság színtere volt. Tíz éve menekülnek át a közép-afrikai lakosok a csádi táborokba. Banguin kívül nincs [és szinte soha nem is volt, S.Gy.]²¹ semmilyen közszolgáltatás, sem állami jelenlét. Az északkeleti Vakaga régió, amely a Seleka bölcsője, történelmileg marginalizálódott. Hosszú távú válaszok nélkül az ország nem fog tudni kilábalni az örökös krízisekből.”

A Közép-afrikai Köztársaság sokat szenvedett az elmúlt években a külső beavatkozásoktól és a szomszédos országok határon átnyúló konfliktusainak hatásaitól. Nagy biztonsággal állítható, hogy az RCA azt kockáztatja, hogy regionális instabilitás középpontjává válik. A szomszédos, tengeri kijáratot biztosító Kamerun, – miután több ezer menekült árasztotta el őket, és gyakoriak voltak a fegyveres fosztogatások is, – bejelentette, hogy megerősíti határ menti haderejét.

Biztosnak tűnik, hogy sürgősen nézőpontot kell tehát változtatni Közép-Afrikában. A 'Sangaris' haderő eszközei behatároltak, figyelembe véve a mali jelenléteket és a francia védelmi tárca megszorításait. A krízis már túlnőtt a Françafrique-politika ellentmondásait felszínre hozó kétoldalú viszony keretein, Franciaország – bár élvezzi az EU intézményeinek²², sőt a washingtoni kormánynek²³ a támogatását is – egyedül nem képes a katonai, politikai konszolidáció elvégzésére. Európa és az Egyesült Államok udvarias, távolságtartó ösztönzésük ellenére, lényegében megmutatták szolidaritásuk határait. Afrikai körútján Jean-Yves Le Drian bizonyára tisztában volt ezekkel az aggodalmakkal, mégis igyekezett azokat elhallgatni a francia közvélemény előtt. A párizsi kormány tehermentesítése, a nemzetközi közösség határozott fellépése lehet az egyetlen út ahhoz, hogy a több évtizedes erőszak és feszültség után helyreálljon Banguiban a valódi államiség. ☀

Jegyzetek

- 1 Ld.: Glaser – Smith, 2005
- 2 Fric: argó kifejezés készpénz jelentéssel
- 3 Kormánytanács (valójában minisztertanács)
- 4 André-Dieudonné Kolingba (1936–2010) az ország negyedik elnöke volt 1981-től 1993-ig.
- 5 Sango nyelven
- 6 A névadó egy, Afrika egyenlítői vidékén honos, vörös színű óriáslepke (*Cymothoe Sangaris*)
- 7 Mission internationale de soutien à la Centrafrique sous conduite africaine, a Franciaország által támogatott misszió 2013. december 19-én kezdte meg működését.
- 8 Convention des patriotes pour la justice et la paix, CPJP
- 9 Union des forces démocratiques pour le rassemblement, UFDR
- 10 Valódi neve Dramane Zacharia
- 11 Front démocratique du peuple centrafricain, FDPC
- 12 A helyi közvélekedés szerint a Patassé közeli munkatársaként ismert Miskine valójában Charles Massi fiúgyermeke
- 13 Jelentése: 'ország' (sango nyelven)
- 14 Justin Kmbo Moustapha, UFDR
- 15 Sango és mandja nyelveken egyaránt
- 16 Force multinationale d'Afrique centrale, FOMAC
- 17 Forces Armées Centrafricaines, FACA
- 18 Tarrósy, 2013: 278-79.
- 19 2014. január 2. (közreadja a Le Figaro, az újság 21589. számában)
- 20 Idézi a kutatót többször a L'Humanité 21329. száma (2014. január 3-5.), p. 3.
- 21 Az országban több alkalommal tett személyes látogatásaim során – Afrika más államaihoz hasonlóan – nem okozott különösebb meglepetést az a tény, hogy a központi hatalom gyakorlatilag csak a fővárost, illetve annak 80-100 kilométeres körzetét tartotta ellenőrzése alatt. Kizárólag Bangui rendelkezett mindazon hatalmi attribútumokkal, amelyek Bozizét a 4,5 milliós lakosság de facto elnökévé tették, hiszen az elnöki palota, a parlament, az Air France heti egy párizsi járatát fogadó nemzetközi repülőtér, a központi bank, a rádió és központi kormányzati adminisztráció fővárosi székhelye magától értetődően tette 'fejnehézzé' a Közép-afrikai Köztársaságot.
- 22 http://eeas.europa.eu/delegations/central_africa/documents/eu_central_africa/conclfac_fr.pdf
- 23 <http://usun.state.gov/briefing/statements/218508.htm>

Felhasznált irodalom

- Boukaert, Peter (2013): „We Live and Die Here Like Animals”. Foreign Policy. November 13, 2013.
- Csizmadia, Sándor (2011): „Nicolas Sarkozy és a „Françafrique” paradoxonjai”. Grotius. October 10, 2011. 1-21. pp.
- Debos, Marielle (2013): *Le métier des armes au Tchad. Le gouvernement de l'entre-guerres*. Paris: Karthala.
- Gélie, Phillippe (2014): „SOS Bangui”. Le Figaro. No. 21589, 02/01/2014.
- Glaser, Antoine – Smith, Glaser (2005): *Comment la France a perdu l'Afrique?* Paris: Callman-Lévy.
- Kpatindé, Francis (2013): „La Centrafrique, un Etat-néant?”. Afriquinfos, 04/01/2013.
- Lugan, Bernard (2013): „RCA: les coupeurs de route au pouvoir”. L'Afrique réelle, novembre 2013.
- Nunn, Nathan – Wantchekon, Leonard (2011): „The Slave Trade and the Origins of Mistrust in Africa”. American Economic Review. Vol. 101., No. 7. 3221-3252. pp.
- Nunn, Nathan (2008): „Shackled to the Past: The Causes and Consequences of Africa's Slave Trades”. In: Diamond, Jared – Robinson, James A. (eds): *Natural Experiments of History*. Cambridge: Harvard University Press. 142-184. pp.
- Schmidt, Barna (2000): „Elf, a multinacionális aranybánya”. Hetek. IV. évf., 8. szám, 2000. február 19.

- Soudan, François (2012): „France: Hélène Le Gal, nouvelle 'Madame Afrique'”. *Jeune Afrique*, 22/05/2012.
- Tarrósy, István (2013): „Afrikai perspektívák egy új világrendben”. In: Grünhut Zoltán – Vörös Zoltán (szerk.): *Az átalakuló világrend küszöbén*. Geologica Könyvek I. Pécs: Publikon Kiadó. 275-298. pp.
- Verschave, François-Xavier (1999): *La Françafrique. Le plus long scandale de la République*. Paris: Stock.

További internetes forrás:

- <http://foreignaffairsreview.co.uk/2012/11/overcoming-la-francafrique-a-tale-of-two-presidents-and-two-visions-of-africa/>
- <http://bernardlujan.blogspot.hu/2013/11/lintervention-en-rca-la-france-trop.html>
- <http://library.fundforpeace.org/fsi13-troubled10-2>

English Abstract

Arch of Triumph – Crisis in Central Africa

The present essay examines the current crisis of the Central African Republic (CAR) as an illustration of a failed francophone state that exhibited all the possible external and internal problems that a former French colony has. The initial conflict between the government and Seleka, a coalition of rebel groups, took leadership of a country, which was bound to spiral into genocide and absolute chaos. The increasing violence stemmed from reprisal attacks on civilians for the most part, carried out by Seleka's predominantly Muslim fighters and Christian militias called "Anti-Balaka". The CAR has suffered chronic instability since gaining independence from France in 1960. François Bozizé, the latest in a succession of military rulers, seized power in 2003 but never gained a firm hold on the state, following a well-trodden path of misrule which eventually provoked armed rebellion.

The article focuses on the historical dimensions and bilateral aspects of the crisis, emphasizing the role and the responsibility of the French government in its current geopolitical status. Even if order can be restored, the bigger long-term task will be building the foundations of a functioning, accountable state, which will help the CAR escape its cycle of crisis and collapse. This complex challenge will require international assistance far beyond the levels committed so far.

A szerzőről

Címzetes egyetemi tanár,
Nemzetközi Kapcsolatok Tanszék,
Wekerle Sándor Üzleti Főiskola,
Budapest
Átmeneti dékán, Alfred Nobel
Open Business School in Hong
Kong

About the Author

Honorary Professor, International
Relations Department,
Wekerle Sándor Business School,
Budapest
Interim dean of Alfred Nobel
Open Business School in Hong
Kong

suha@wsuf.hu

hirdetés